

วางแผนพัฒนาเมืองท่าศาลา City Management เพื่อสร้างท่าศาลาเมืองน่าอยู่

ทัศนียา บริพิศ^{1*} และ ศิราพร ศักดิ์พรหม²

¹สำนักวิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80161

²สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์และทรัพยากร มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80161

*thussaneeya.bo@wu.ac.th

บทคัดย่อ

ท่าศาลาเป็นเมืองที่น่าอยู่เป็นวิสัยของอำเภอท่าศาลา ในการศึกษาที่มีพื้นที่เป้าหมาย 15 หมู่บ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา (อบต.) วิธีการศึกษา Mix Methods ศึกษาเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสาร การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การลงพื้นที่เข้าประชุมหมู่บ้าน การศึกษาเชิงปริมาณการใช้แบบสอบถาม ขั้นตอนกระบวนการในการดำเนินงานโครงการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง "Process" ผลผลิตกระบวนการ กระบวนการที่ 1 ศึกษาบริบทสภาพความเป็นเมืองน่าอยู่ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อทราบบริบทของเมืองที่มีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช กระบวนการที่ 2 การสอบถามความคิดเห็นโดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มตัวอย่าง (n) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่เจาะจง โดยเป็นประชาชนกลุ่มเป้าหมายจำนวนทั้งหมด 450 คน จากทั้ง 15 หมู่บ้าน และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยใช้เทคนิค Snow-ball แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองท่าศาลา (อบต.ท่าศาลา)

ผลการศึกษาพบว่า ในการจัดทำโครงการ "วางแผนพัฒนาเมืองท่าศาลา City Management เพื่อสร้างท่าศาลาเมืองน่าอยู่" การเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาแผนการพัฒนาเพื่อสร้างเป็นเมืองน่าอยู่ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช การสร้างกระบวนการรับรู้ของแผนพัฒนาของอบต. เช่น อบต.มีโครงการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจ และความรู้เรื่องการสร้างเมืองที่น่าอยู่ เพื่อใช้เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง ผลต่อผู้ใช้ประโยชน์กลุ่มเป้าหมาย หมู่บ้านในพื้นที่เป้าหมาย 15 หมู่บ้าน อบต.ท่าศาลาได้ทราบแนวทางการพัฒนาเมืองท่าศาลา เพื่อสร้างเมืองท่าศาลาเมืองน่าอยู่ การมีแผนที่ชัดเจนจะทำให้หมู่บ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทราบทิศทางการพัฒนาเมืองน่าอยู่ โดยสอดคล้องกับเป้าหมายหลัก (Ultimate Goals) ในการบริหารประเทศ นั่นคือ "คนมีความสุข"

คำสำคัญ: การวางแผนเมือง, ท่าศาลาเมืองน่าอยู่

สถานการณ์ก่อนการเปลี่ยนแปลง

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนหรือพื้นที่ดำเนินการที่สะท้อนถึงปัญหาที่ยังไม่ได้แก้ไขและชุมชนต้องการแก้ไขผ่านกระบวนการสังเคราะห์ Social needs

ความเป็นเมืองหรือ City มีผู้ศึกษาเรื่ององค์ประกอบของเมือง โทมัส ศุขปรีชา (2561) ได้อธิบายถึงความเป็นเมืองที่ดี โดยได้กล่าวถึง แนวคิดนี้เป็นการศึกษาแนวคิดโดยเริ่มในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 เมืองต่างๆ ในอเมริกาพัฒนาโดยมีรูปแบบของการผสมผสานย่านต่างๆ เข้าด้วยกัน คือแต่ละย่านไม่จำเป็นต้องมีเฉพาะที่อยู่อาศัย ย่านการค้า หรืออุตสาหกรรมเท่านั้น แต่สามสิ่งนี้ปนเปื้อนอยู่ร่วมกันในย่านเดียว แต่แล้วเมื่อระบบการพัฒนาแบบใหม่ก้าวเข้ามาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สิ่งที่เราเรียกว่า 'ชานเมือง' หรือ Suburban ขึ้น เมืองขยายตัวออกไปทุกทิศทุกทาง โดยมีย่านการค้าและย่านอุตสาหกรรมให้ขับรถไปทำงานอยู่เป็นหย่อมๆ องค์ประกอบที่ 1 Mixed-use development หมายถึงการอนุญาตให้มีการใช้พื้นที่หนึ่งในการรวมหลายอย่างได้จริงๆ แล้วไม่ใช่แค่พื้นที่ที่เป็นย่านเท่านั้น แต่อาจย่อยลงไปถึงระดับตึกหนึ่งตึกหรือกลุ่มอาคารเลยก็ได้ เช่นว่า ในตึกหนึ่งตึก อาจเป็นได้ทั้งที่อยู่อาศัย ทำการค้า อุตสาหกรรม เป็นออฟฟิศ เป็นองค์กรสถาบัน หรือใช้ประโยชน์อื่นๆ ได้อีกทั้งหมดถึงการ Mix Used ประสานผลการใช้พื้นที่ร่วมกัน & องค์ประกอบที่ 2 Shared Space พื้นที่สาธารณะประโยชน์ร่วมกัน องค์ประกอบที่ 3 Walkability คำนี้ก็คือ 'ความสามารถในการเดิน' หรือเป็น 'เมืองเดินได้' เป็นดัชนีบ่งชี้ว่า เมืองนั้นเปิดโอกาสให้คนสามารถ 'เดิน' ได้อย่างสะดวกมากน้อยแค่ไหนด้วยการสร้าง

สาธารณูปโภคที่เหมาะสมกับการเดิน เช่น มีทางเท้ากว้าง มีต้นไม้ใหญ่ ทางเดินไม่ขรุขระกระเดียดหรือมีน้ำกระเซ็นไหลเป็นประอะ Walkability กลายเป็นดัชนีชี้วัด 'ความสมัยใหม่' ของเมือง เป็นการบอกว่า มนุษย์ควรหันกลับมาให้ความสำคัญกับการ 'เดิน' ซึ่งเป็นกิจกรรมธรรมดาๆ ของมนุษย์แบบดั้งเดิมที่สุด โดยเมืองที่ส่งเสริมให้คนเดินได้ แปลว่าจำเป็นต้องเป็นเมืองที่มีรูปแบบของ mixed-use Development มี Human Scale รวมถึงมี Shared Space มากในระดับหนึ่ง ปัจจุบันนี้ Walkability เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ประเมินคุณภาพของเมือง การวางผังเมืองและชุมชนต้องให้ความสำคัญกับการสัญจรด้วยการเดิน และแม้กระทั่งการ 'เดินเล่น' ซึ่งเป็นเครื่องบ่งบอกถึงสุขภาวะของคนที่อยู่ในเมืองนั้นๆ และความเป็นเมืองที่ดี องค์ประกอบที่ 4 Slow City หรือเมืองเชื่องช้า เมืองเชื่องช้ามีต้นกำเนิดจากอิตาลี มีชื่อเรียกเป็นภาษาอิตาลีว่า Cittaslow ซึ่งก็เริ่มมาจากขบวนการ Slow Food นั่นเอง เมืองเชื่องช้ามีเป้าหมายในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตในเมือง และส่งเสริมความแตกต่างหลากหลาย ไม่จำเป็นต้องมีอะไรที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด แต่วัฒนธรรมที่แตกต่างสามารถอยู่ร่วมกันได้ในเมือง

เมื่อกล่าวถึงท่าศาลา ในเมืองท่าศาลาที่เป็นตำบลท่าศาลา เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอท่าศาลา ซึ่งประกอบด้วยจำนวน 15 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านตลาดท่าศาลา, หมู่ 2 บ้านเตาหม้อ, หมู่ 3 บ้านท่าสูง, หมู่ 4 บ้านท่าสูงบน, หมู่ 5 บ้านในถุ้ง, หมู่ 6 บ้านสระบัว, หมู่ 7 บ้านหน้าทับ, หมู่ 8 บ้านปากน้ำใหม่, หมู่ 9 บ้านด่านภาษี, หมู่ 10 บ้านบ่อนนท์, หมู่ 11 บ้านฝายท่า, หมู่ 12- หมู่ 13 บ้านในไร่, หมู่ 14 บ้านแหลม, หมู่ 15 บ้านบางตง (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2562) อำเภอท่าศาลาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 ตำบล 110 หมู่บ้าน รายละเอียดแผนที่ตั้งอำเภอท่าศาลา ปรากฏดังภาพที่ 1 การปกครองส่วนภูมิภาค

ภาพที่ 1 การปกครองส่วนภูมิภาค

โดยอำเภอท่าศาลาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 ตำบล 110 หมู่บ้าน ได้แก่

- 1. ท่าศาลา (Tha Sala) 15 หมู่บ้าน
- 2. กลาย (Klai) 12 หมู่บ้าน
- 3. ท่าซัน (Tha Khuen) 15 หมู่บ้าน
- 4. หัวตะพาน (Hua Taphan) 9 หมู่บ้าน
- 5. สระแก้ว (Sa Kaeo) 11 หมู่บ้าน
- 6. โมคขลาน (Mokkhalan) 15 หมู่บ้าน
- 7. ไทยบุรี (Thai buri) 10 หมู่บ้าน
- 8. ดอนตะโก (Don tako) 6 หมู่บ้าน
- 9. ตลิ่งชัน (Taling Chan) 9 หมู่บ้าน
- 10. โพธิ์ทอง (Pho Thong) 8 หมู่บ้าน

ในการศึกษาการวางแผนพัฒนาเมืองน่าอยู่ City Management ผู้วิจัยได้เลือกหน่วยงานที่ทำการศึกษาคือ องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นหน่วยงานขนาดเล็กที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน มีภารกิจหลัก คือ การดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ ระเบียบการบริหารราชการในปัจจุบันได้กำหนดให้หน่วยงานรัฐจะต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ หรือแผนพัฒนาระยะ 5 ปี จากเดิมท้องถิ่นมีแผน 3 ปี, แผน 4 ปี ตามลำดับ จากที่มีดังกล่าวทำให้ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลานั้น ต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งต้องมาจากความต้องการพื้นฐานของประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น ทั้งนี้โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการประกอบการจะทำแผนยุทธศาสตร์ท่าศาลาต่อไป

กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

การสร้างกระบวนการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษา “การวางแผนท่าศาลา City Management เพื่อสร้างท่าศาลาเมืองน่าอยู่

กระบวนการที่ 1 ศึกษาบริบทสภาพความเป็นเมืองน่าอยู่ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อทราบบริบทของเมืองที่มีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เดิมพื้นที่ อบต.ท่าศาลา นั้นมีความหลากหลายเชิงพื้นที่ การดำรงชีวิตและวิถีของประชาชน

กระบวนการที่ 2 การสอบถามความคิดเห็นโดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มตัวอย่าง (n) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่เจาะจง โดยเป็นประชาชนกลุ่มเป้าหมายจำนวนทั้งหมด 450 คน จากทั้ง 15 หมู่บ้าน และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยใช้เทคนิค Snow-ball ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างคิดว่าท่าศาลาเมืองน่าอยู่ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะว่าวิถีชีวิตของคนท่าศาลานั้นยังคงการใช้วิถีชีวิตแบบชาวใต้ มีเอกลักษณ์ด้านศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นทุนเดิม เช่น ศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ภาษา การแต่งกาย การละเล่นพื้นเมือง อาหารพื้นเมือง เป็นต้น และการศึกษาเอกสารการวางแผนพัฒนาเมือง พบว่าเมืองที่ดีต้องมีองค์ประกอบของเมืองที่ดีต้องมีการจัดวางผังเมืองโดยต้องมีพื้นที่อนุรักษ์เมือง นั่นคือ พื้นที่สีเขียว การพัฒนาเมืองที่ดีนั้นต้องใช้ทั้ง 2 แนวทางในการดำเนินทั้ง 2 อย่าง คือ เมืองแห่งศิลปะ วัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการเมืองสีเขียว กล่าวคือ ประชาชนคงอนุรักษ์เอกลักษณ์ท้องถิ่นและต้องมีหัวใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อสร้างการเติบโตของเมืองที่ยั่งยืน

กระบวนการที่ 3 การเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาแผนการพัฒนาเพื่อสร้างเป็นเมืองน่าอยู่ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช การสร้างกระบวนการรับรู้ของแผนพัฒนาของอบต. เช่น อบต.มีโครงการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจ และความรู้เรื่องการสร้างเมืองที่น่าอยู่ เพื่อใช้เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง

ขั้นตอนกระบวนการในการดำเนินงานโครงการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง “Process” ผลผลิตกระบวนการ “Output”

จากกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นักวิจัยได้สร้างขั้นตอนกระบวนการในการดำเนินโครงการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ อบต.ท่าศาลา
- ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองท่าศาลา
- ขั้นตอนที่ 3 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองท่าศาลา (อบต.ท่าศาลา)

สิ่งที่ปรากฏออกมาภายหลังการดำเนินงานตามกระบวนการดังกล่าว “Outcomes”

ในการจัดทำโครงการ “วางแผนพัฒนาเมืองท่าศาลา City Management เพื่อสร้างท่าศาลาเมืองน่าอยู่” ท่าศาลาเมืองน่าอยู่ด้านศิลปวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองสิ่งแวดล้อม

ความรู้ความเชี่ยวชาญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นอธิบายถึงความรู้และความเชี่ยวชาญทางวิชาการหรือทฤษฎีที่นำไปวิจัย/ถ่ายทอด/สร้างกระบวนการทำงานจนทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ข้างต้น

ในการดำเนินโครงการผลที่ต่อให้เกิดทางวิชาการ ได้แก่ แนวคิด PESTLE และการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเทศบาลเมืองน่าอยู่ องค์ประกอบของเมืองอยู่ดี คนมีสุข สิ่งแวดล้อมยั่งยืน เทศบาลแห่งการเรียนรู้และการบริหารจัดการที่ดี (คู่มือประเมินเทศบาล น่าอยู่อย่างยั่งยืน, 2559) มีรายละเอียด ดังนี้

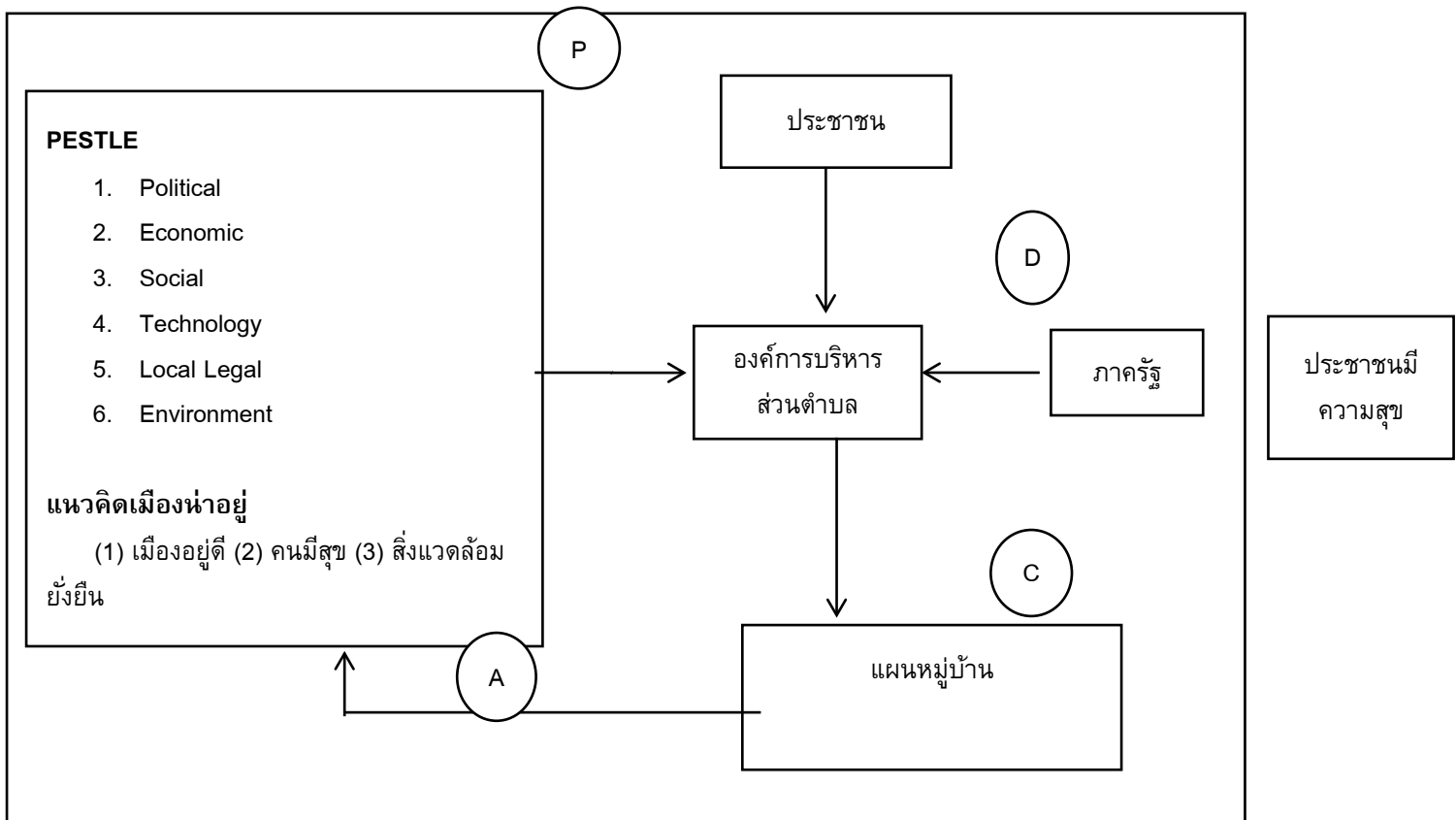
(1) เมืองอยู่ดี: มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม โครงสร้างพื้นฐานเพียงพอสำหรับคน ทุกกลุ่ม มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยปลอดภัย และเศรษฐกิจมั่นคง

(2) คนมีสุข: การมีสุขภาพดี ได้รับการศึกษา สวัสดิการ การพิทักษ์สิทธิที่เหมาะสมและ เท่าเทียม ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเอื้ออาทร มีกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม ดำรงประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

(3) สิ่งแวดล้อมยั่งยืน: ทรัพยากรธรรมชาติมีความสมบูรณ์ มีพื้นที่สีเขียวเพียงพอ ภูมิทัศน์ สวยงามของเสียหรือมลพิษถูกจัดการอย่างเหมาะสมและประชาชนมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เทศบาลแห่งการเรียนรู้และการบริหารจัดการที่ดี: มีวิสัยทัศน์และแผนงานที่ชัดเจน บุคลากร มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญระบบการทำงานได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมการบริหารจัดการที่ดีและมีนวัตกรรมการพัฒนาเมือง

กรอบการวิจัย

ที่มา: การประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด PESTLE และเทศบาลเมืองน่า อยู่อย่างยั่งยืน ประจำปี 2559

การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ผลต่อผู้ใช้ประโยชน์กลุ่มเป้าหมาย

หมู่บ้านในพื้นที่เป้าหมาย 15 หมู่บ้าน อบต.ท่าศาลาได้ทราบแนวทางการพัฒนาเมืองท่าศาลา เพื่อสร้างเมืองท่าศาลาเมืองน่าอยู่ การมีแผนที่ชัดเจนจะทำให้หมู่บ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทราบทิศทางการพัฒนาเมืองน่าอยู่ โดยสอดคล้องกับเป้าหมายหลัก (Ultimate Goals)ในการบริหารประเทศ นั่นคือ “คนมีความสุข”

ผลต่อสาธารณะ

ประชาชนและส่วนราชการได้มีทิศทางในการพัฒนาท่าศาลาต่อไป

ผลต่อวิชาการของผู้ดำเนินโครงการ

ในการดำเนินโครงการผลที่ต่อให้เกิดทางวิชาการ ได้แก่ แนวคิด PESTLE และการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเทศบาลเมืองน่าอยู่

แนวทางการติดตามและบำรุงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ต่อไป

การติดตามแผนการทำงานของทุกหมู่บ้านเพื่อสร้างท่าศาลาเมืองน่าอยู่ การประเมินผลและติดตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรบริหารส่วนตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และการพัฒนาตัวชี้วัดยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรบริหารส่วนตำบลท่าศาลา

เครือข่ายที่จะดำเนินการต่อเนื่อง

การริเริ่มสร้างเครือข่ายระดับชุมชน (Community) ถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญในการวางแผนเมืองท่าศาลา การเริ่มสร้างเครือข่ายชุมชนภายในหมู่บ้าน จำนวน 15 หมู่บ้าน โดยมี ตัวแทนชาวบ้าน 15 หมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ในความดูแลขององค์กรบริหารส่วนตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช โครงการต่อเนื่องโดยผู้วิจัยหรือผู้มีบทบาทหน้าที่หลักนำเข้าระบบขององค์กรรัฐ

กิตติกรรมประกาศ

โครงการศึกษานี้บรรลุผลเลิศด้วยดี ผู้จัดโครงการบริการกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชนขอขอบพระคุณหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่พิจารณาสนับสนุนงบประมาณโครงการซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ ทีมบริหารมหาวิทยาลัย ศูนย์บริการวิชาการ ผู้อำนวยการศูนย์ ตลอดจนคณะฝ่ายสนับสนุน วิทยากรจากภายนอกที่ให้ข้อเสนอแนะและให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโครงการฯ หน่วยงานภาคเอกชนหมู่บ้านต่างๆ ผู้นำชุมชนท้องถิ่น และตัวแทนชาวบ้านที่ให้ข้อมูลการวางแผนเมืองท่าศาลาทุกท่าน ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2559). *คู่มือประเมินเทศบาล น่าอยู่อย่างยั่งยืน ประจำปี 2559*. สืบค้นจาก

<https://www.deqp.go.th/service-portal/green-city/municipal-livable-system/download>

โตมร ศุขปรีชา. (2561). *องค์ประกอบเมืองที่ดี*. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/urban-design>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). *อำเภอท่าศาลา*. สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0%B8%A0%E0%B8%AD%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B8%B2>